DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh39558>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 01.11.2019
Kabul Tarihi: 17.02.2020
Online Yayın: 29.02.2020

Article Type: Research article
Submitted: 01.11.2019
Accepted: 17.01.2020
Published Online: 29.02.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Biçici, M. (2020). Gaziantep’te Vatan Cephesi. *Journal of History School*, 44,157-175.

GAZİANTEP’TE VATAN CEPHESİ

Mehmet BİÇİCİ¹

Öz

1950 seçimleri ile iktidara gelen Demokrat Parti 1950-54 yılları arasında birçok önemli işlere imza atmış ve 1954 seçimlerinde de halkın güvenoyunu alarak iktidarda kalmıştır. Ancak 1954 yılından itibaren yaşanan siyasal ve sosyal gelişmeler siyasi partiler açısından birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Özellikle yaşanan ekonomik sıkıntılar önemli toplumsal olayların yaşanmasına sebep olmuştur. İktidar partisi bu dönemde birçok olumsuz eleştiriyi karşı karşıya kalmıştır. 1957 seçimlerinden itibaren muhalefet partileri de Demokrat Parti’ye karşı ortak hareket etme kararı almış ve birleşmişlerdir. Bu süreçte gücünü ve etkinliğini koruma amacıyla olan Demokrat Parti muhalefete karşı kendi taraftarlarını ve toplumun diğer kesimlerini “Vatan Cephesi” adı altında birleşmeye çağırmıştır. Vatan Cephesi yurt çapında teşkilatlanmış ve katılımlar günden güne artmıştır. Bu çalışmada Vatan Cephesi’nin kuruluşu, Gaziantep’te gelişimi ve yaşanan olaylar, Gaziantep’ten gönderilen telgraflar ve dönemin ile arşiv belgeleri ışığında ortaya konularak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Vatan Cephesi, Muhalefet, Telgraf.

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölünü, bicici@gantep.edu.tr. Orcid: 0000-0002-2011-1088

Homeland Front in Gaziantep

Abstract

The Democratic Party, which took power in 1950 elections and received great public support from the people, has accomplished many important works between 1950-54 and in the elections of 1954, it was in power with confidence of the people. However, political and social developments since 1954 brought with it many negative points in terms of political parties. In particular, the economic troubles that have taken place have led to significant social events, the ruling party faced many negative criticisms during this period. Since the elections in 1957, the opposition parties have taken a decision to act jointly against the Democratic Party and are united. In this process, the Democratic Party, which aims to protect its power and its effectiveness, invited its supporters and other sections of the society to unite under the name of the "Homeland Front" against the opposition. The Homeland Front was organized throughout the country and the attendance increased day by day. In this study, the establishment of the Vatan Front, the development and events in Gaziantep, the telegraphs sent from Gaziantep and the documents of the periodicals and archive documents were examined.

Keywords: Democratic Party, Homeland Front, Opposition, Telegraph.

GİRİŞ

Türkiye’de Çok Partili hayata geçiş denemeleri Cumhuriyetin ilk yıllarındaki başarısız girişimlerin ardından 1944 yılında kurulan Demokrat Parti’nin 1946 seçimlerine katılmasıyla yeniden başlamıştır. Demokrat Parti girdiği ilk seçimi kaybettikten sonra 1950 seçimlerinde ciddi oranda oy alarak iktidara geldiği hususu aşağıda tablo hâlinde gösterilmiştir. (Tablo:1).

Tablo 1.

Yıllara göre Demokrat Parti oy oranları²

Seçim Yılı	Aldığı Oy Oranı (%)	Çıkardığı Milletvekili Sayısı	Toplam Milletvekili Sayısı
1946	13,1	61	465
1950	55,2	416	487

² https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonucdari/secim3_tr.pdf. s.1-4. (Ayrıntılı bilgi için Bkz. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011,Haziran 2012,Yayın No:3685).

Gaziantep’te Vatan Cephesi

1954	58,4	503	541
1957	48,6	424	610

Uzun yıllar süren tek parti iktidarına son veren Demokrat Parti’nin iktidara gelişi birçok kesim tarafından umutla karşılanmış bazı çevrelerce “Beyaz Devrim” olarak nitelendirilmiştir³.

1950-54 yılları arasında birçok önemli işlere imza atan Demokrat Parti 1954 seçimlerinde de halkın güvenoyunu alarak iktidarda kalmıştır (Tablo:2).

Tablo 2.

1954 Seçimleri partilere göre oy oranları dağılımı⁴

Partinin Adı	Aldığı Oy Oranı (%)	Çıkardığı Milletvekili Sayısı	Toplam Milletvekili Sayısı
Demokrat Parti	58,4	503	541
Cumhuriyet Halk Partisi	35,1	31	541
Cumhuriyetçi Millet Partisi	5,3	5	541
Köylü Partisi	0,6	0	
Türkiye İşçi Partisi	0,0	0	541
Bağımsızlar	0,6	2	541

Ancak 1954 yılından itibaren yaşanan siyasal ve sosyal gelişmeler siyasi partiler açısından birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan bu evre oldukça çalkantılı geçer. Özellikle yaşanan ekonomik sıkıntılar önemli toplumsal olayların yaşanmasına sebep olmuştur. İktidar partisi bu dönemde totaliter olmakla itham edilmiştir. Demokrat Parti 1957 seçimlerinde 1954’e göre çok daha az oy almasına rağmen (Tablo:3) uygulanan “çoğunluk”⁵ sisteminin etkisiyle tek başına iktidarda kalmayı başarmış ancak kamuoyu nezdinde eski gücünü kaybetmiştir.

³ Serkan Gaytancıoğlu, *Demokrat Parti İktidarı ve Vatan Cephesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011, s.1.

⁴ https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonucdari/secim3_tr.pdf.s.3

⁵ Çoğunluğu alanın o seçim bölgesindeki tüm milletvekillerini çıkaracağı ve CHP’nin tasarımı olan bu seçim sistemi değişikliği 1946 seçimlerinden sonra CHP’nin beklentilerinin tersine aslında on sene boyunca DP’nin avantajına olmuştur.

Tablo 3.

1957 Seçimleri partilere göre oy oranları dağılımı⁶

Partinin Adı	Aldığı Oy Oranı (%)	Çıkardığı Milletvekili Sayısı	Toplam Milletvekili Sayısı
Demokrat Parti	48,6	424	610
Cumhuriyet Halk Partisi	41,4	178	610
Cumhuriyetçi Millet Partisi	6,5	4	610
Hürriyet Partisi	3,5	4	610
Bağımsızlar	0	0	610

1957 seçimlerinden itibaren muhalefet partileri de Demokrat Parti'ye karşı ortak hareket etme kararı almış ve birleşmişlerdir. Bu süreçte gücünü koruma amacıyla olan Demokrat Parti muhalefete karşı kendi taraftarlarını ve toplumun diğer kesimlerini “Vatan Cephesi” adı altında birleşmeye çağırmıştır. Demokrat Parti iktidarın gücünü kullanarak basının desteğini de arkasına almaya çalışmıştır. Radyolarda uzun uzun “Vatan Cephesi”ne katılanların telgrafları okunmuştur. Bu cepheleşmeler toplumda kutuplaşmayı arttırmış ve şiddet olaylarının artmasına sebep olmuştur. Bu bunalımlı süreç 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ile sonuçlanmış ve ülkede demokrasinin bir süre kesintiye uğramasına neden olmuştur.

Vatan Cephesinin Kuruluşu

1957 seçimleri sonucu ortaya çıkan tabloda, DP yöneticileri seçim sonuçlarını değerlendirdiklerinde oylarının düştüğünü görmüş ve iktidarını kaybetmemek için planlar yapmaya başlamıştır. İç politikada genel seçimlerin zorla alınmasının yanında, Orta Doğu'daki gelişmeler⁷ ve Sovyet tehdidi gibi unsurlar DP'de iktidarın kaybedilebileceği düşüncesinin oluşmasına neden olmuştur.

⁶ https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonucdari/secim3_tr.pdf.s.4.

⁷ Zehra Arslan, “Trabzon’da Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Kış 2013, Sayı 36, s.130.

Bu duruma engel olmak için çareler aranmaya başlanmış ve öncelikle yapılması gerekenin partinin geçmişte olduğu gibi cazibe merkezi haline getirilmesi olduğuna karar verilmiştir. Bunun da ancak, halkın desteğini, yani oylarını tekrardan DP saflarına çekebilmekle ve böylece muhalefetin gücünü etkisizleştirmekle mümkün olacağı anlaşılmıştır⁸. Tüm bunların çerçevesinde, Vatan Cephesinin kuruluş zemini 1957 seçimlerinin ilk sonuçları gelmeye başladığında hazırlanmaya başladığı ileri sürülebilir⁹.

Güç Birliği Hareketi'nin Oluşumu

Güç birliği hareketi DP'nin karşısında yer alan muhalefetin bir araya gelişini ifade etmektedir. Bu birleşme CHP çatısı altında olmuştur¹⁰. Vatan Cephesi; “kin ve husumet cephesi” olarak adlandırılan muhalefetin karşısında bir güç oluşturma girişimi olarak da gösterilebilir. 1958 yılında CHP ve Hürriyet Partisi (HP) arasında bir ittifak yaşanmış ve Hürriyet Partisi, 24 Kasım'da toplanan olağanüstü kongresinde CHP'ye katılma kararı almıştır. Emniyet, Hürriyet Partisi kongresini engelleme girişiminde bulunmuştur¹¹. Bu ittifaklar sonrasında basında ve telgraflarda HP ve CHP'ye ağır eleştiriler yapılmıştır. Zafer gazetesinde yer alan ve “Bir avuç muhterisin Hürriyet Partisi adı altında biz gençleri şahsi çıkar ve kaprisleri uğruna sürüklemek istedikleri son hareketleri ile yani düne kadar en ağır ithamlarda bulundukları CHP'nin kollarına atılmış olmaları ile bir kere daha ortaya çıkmış, maskeleri düşmüştür...” sözleri ile başlayan bir telgraf bu eleştirilere örnek olarak gösterilebilir¹².

Bunun yanında Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ile Türkiye Köylü Partisi'nin (TKP) birleşerek, Cumhuriyetçi Köylü, Millet Partisi'ni (CKMP) kurması ile (16 Ekim 1958) DP iktidarı karşısında güçlü bir muhalefet yaratılmıştır. “Muhalefetin Güçbirliği” adını alan bu birliktelikler Vatan Cephesi ocaklarının açılmaya başlanmasıyla birlikte “Güçbirliği Ocakları” olarak karşı örgütlenmeye girişmişlerdir¹³.

⁸ Serkan Gaytancıoğlu, “Demokrat Parti İktidarı ve Vatan Cephesi”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011, s.96.

⁹ Sinan Yıldırım, “Vatan Cephesi: Demokrat Parti'nin Politik Meşruiyet Krizi ve Toplumsal Muhalefeti Kontrol Altına Alma Çabası”, *Türkiye'de Siyasal Muhalefet*, Der: Ayşegül Komsuoğlu, Bengi Yayınları, İstanbul 2008, s. 181.

¹⁰ Ayşegül Komsuoğlu, “Demokrat Parti ve Vatan Cephesi”, *Maltepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı:2, İstanbul 2002, s. 56.

¹¹ Hakkı Uyar, *Vatan Cephesi*, Bülke Yayınları, İzmir 2001, s.25.

¹² Komsuoğlu, a.g.m., s.56.

¹³ Yıldırım, a.g.e., s.182.

12 Ocak 1959 tarihinde CHP'nin 14. Kurultayı toplanmıştır. İnönü, Kurultay'da yaptığı konuşmada Güç Birliği Hareketi hakkında şu sözleri sarf etmiştir¹⁴:

Güç birliği hareketi siyasi hayatımızın gerçek bir ihtiyacından doğmuştur, insan haklarını kurmak ve iktisadi ıstırapları gidermek davasında olan vatandaşlar milletin çoğunluğunu teşkil ediyorlar. Ancak bu çoğunluğun oyları seçim sisteminin icabı ve bir azınlığın kanuni ve tatbiki türlü tedbirleri neticesi olarak semeresini veremiyor. Çoğunluğun oylarını ameli neticesine erdirmek ihtimalini arttırmak için Cumhuriyet Halk Partisi içinde Güç birliği yapmayı idealistler asil bir vazife saymışlardır. Cumhuriyet Halk Partisi, Güç birliği idealistleri ile bir çatı altında çalışmaktan iftihar duymaktadır. Şükran ile görüyoruz ki Güç birliği kararı ile siyasi hayatımız için yeni bir selamet yolu açıldığı umumi efkârca hakkı ile takdir edilmiştir. Eski ve yeni Cumhuriyet Halk Partililerin beraber toplandığı kurultayımızın, geniş vatandaş kitlesinin alakasını Güç birliğinin fikri ve temelleri üzerine toplanmaya muvaffak olacağını ümit ediyoruz.

Siyaset alanında yaşanan kutuplaşmalar basına da yansımıştır. Vatan Cephesi ocağı ile Güç Birliği ocaklarının açılışları birbirleri ile mukayese edilerek sunulmuştur. Muhalefet basını Vatan Cephesi ocakları ile ilgili olumsuz haberlere yer verirken, iktidar yanlısı gazeteler ise Güç Birliği ocakları aleyhinde haberler yayınlanmıştır. Vatan Cephesi ocaklarının gösterişli açılışları muhalefet tarafından eleştirilirken Güç Birliği ocaklarının açılışları için törenlerin yapılmasına iktidar tarafından izin verilmediği öne sürülmüştür¹⁵.

DP muhalefet cephesine karşı “Vatan Cephesi” adıyla ülke çapında bir teşkilatlanma oluşturarak bu sıkıntılardan kurtulmayı planlamıştır. Bu süreçte ortaya çıkarılan iktidar-muhalefet kampaşması, hem mecliste çıkan şiddetli kavgalarda hem de meclis dışında çıkan olaylarla kendini göstermeye başlamıştır. Genel seçimlerin söylentilerinin de yayılmaya başlanmasıyla siyasi ortam iyice ısınmış iktidar cephesi muhalefeti özellikle en büyük rakibi olan CHP'yi yenilgiye uğratmak için tüm kozlarını oynamaya başlamıştır.

İktidarın bu hamlesi muhalefet cephesini de harekete geçirmiştir. İnönü 12 Ekim 1958'de İstanbul İl Kongresinde “ideal yolunda bütün vatandaşların bir araya gelmeleri ve güçlerini birleştirmeleri asil bir hareket olacaktır” diyerek muhalefete iktidar karşısında işbirliği çağrısında bulunmuştur. Buna karşılık

¹⁴ Komsuoğlu, a.g.m., s.57.

¹⁵ Komsuoğlu, a.g.m., s.57.

Gaziantep’te Vatan Cephesi

Vatan Cephesi’nin kuruluş tarihi olarak kabul edilen 12 Ekim 1958’de, Adnan Menderes, Manisa’da halka Vatan Cephesi hakkında şunları söylemiştir:

Politika ve ihtirastan vareste vatandaşların karşımızda kurulmuş olan kin ve husumet cephesine karşı vatanperverane gayretlerini birleştirip eserlerinin müdafaasına azmetmiş bir Vatan Cephesi’nin kurulması zarureti kendisini göstermiştir... Aziz Vatandaşlarım, Vatan Cephesi’nde birleşerek eserlerimizi hep birlikte muhafaza edeceğiz. Dünyada siyasi, iktisadi ve içtimai istikrarı örnek telakki olunabilecek bir mükemmeliyette olarak Türk milletinin bütün gayretlerini bu istikamet üzerinde tevcih edilmiş görmek bize nasip olacaktır. Allah hepimizi muvaffak etsin vatandaşlarım...

Adnan Menderes’in İsmet İnönü’nün konuşmasına verdiği cevap sonraki günlerde ülkeyi bekleyen gerilimli günlerin de adeta habercisiydi¹⁶:

Onların, Güçbirliği adı altında giriştikleri faaliyetin maksadı şudur: Bir Ehli Salıp Cephesi olarak karşımıza dikilecekler. Daha şimdiden seçim varmış gibi yakamıza sarılacaklar. Bu hareketler, bizim işlerimizi güçleştirmek, milletimizin ihtiyaçlarını sekteye uğratmak, vatanın refah ve saadetini geciktirmek demektir...

Menderes’e göre, “yıkıcı” ve “bozguncu” olan muhalefete karşı, halk DP saflarında toplanmalıydı. İşte Vatan Cephesi’nin kuruluş felsefesi bu sözlerle ifade edilmiş ve aynı gün, 1946 ruhunu yeniden canlandırmak, kitlelerin desteğini yeniden sağlamak amacıyla Menderes ve bakanları yurt gezisine çıkmıştı¹⁷.

Gaziantep’te Vatan Cephesi

Gaziantep’te Vatan Cephesi’ne katılım ilk dönemlerde istenilen düzeyde olmamıştır. Katılımlar özellikle merkezde az sayıda olmuş daha çok kırsal kesim ile sınırlı kalmıştır. Bunda Gaziantep’in büyük ailelerinin başlangıçta Vatan Cephesi’ne destek vermemelerinin etkili olduğu söylenebilir. Başlangıçta bu sebeplerden dolayı katılımın az olduğu görülmektedir. Fakat sonraki dönemlerde özellikle yaşanan parti ittifaklarına tepki olarak Vatan Cephesi’ne katılımların Gaziantep’te de ciddi sayıda olduğu görülmektedir. Telgraflardan tespit edildiği kadarıyla bu katılımların 17.000 kişiyi aştığı görülmektedir.

¹⁶ Bilal Tunç, “Kocaeli’nde Vatan Cephesi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 8, Sayı 2, Aralık 2015, s.736.

¹⁷ Tunç, a.g.m., s.736.

Mehmet BİÇİCİ

Gaziantep'ten Vatan Cephesine katılımlar diğer partilerden istifa edenler şeklinde olduğu gibi herhangi bir partiye üye olmayan kişilerden de olmuştur. Bu kişiler Adnan Menderes ve Demokrat Parti adına çektikleri telgraflarla Demokrat Parti'ye ve Vatan Cephesi'ne katıldıklarını beyan etmişlerdir.

1958 Yılında Gaziantep'te Vatan Cephesi

Vatan Cephesi'nin kurulması ile birlikte tüm yurttan Vatan Cephesi'ne bağlı ocaklar açılmaya başlanmıştır. Gaziantep'te de Vatan Cephesi ocakları diğer illere nazaran az da olsa açılmaya başlanmıştır. Başlangıçta katılımlar az olsa da özellikle parti ittifaklarının başlamasıyla bunlara tepki olarak Vatan Cephesi'ne katılımlar artarak önemli rakamlara ulaşmıştır. Söz konusu katılımlar özellikle Kasım ve Aralık aylarında yoğunlaşmıştır. 1958 yılında Gaziantep'ten gönderilen telgraflara bakıldığında bu katılımların niteliği daha iyi görülmektedir.

Sayın Adnan Menderes Başvekil Ankara

Şimdiye kadar CHP sinde kayıtlı bulunuyorduk. Chp partisinin vatandaşları birbirine düşürmek ve iktidarın yaptığı işleri inkârta kalktıklarından dolayı 80 kişi ile Cumhuriyet Halk Partisinden istifa ederek DP kaydımızın icrası için Gaziantep ilçe Başkanlığına rica ettik. Allah seni bu milletin başından eksik etmesin.11/12/1958¹⁸.

İmza Tıknatan köyünden Dede BAL

Sayın Adnan Menderes DP Genel Başkanı

Yavuzeli kazasına bağlı Mıseyri köyünden 33 hanede 84 er ile CHP den istifa ederek DP saflarına katıldığımızı saygı ile arz eder kudretli ellerinizden öperiz. 10/12/1958¹⁹.

İmza Mıseyri köyünden 33 hane adına

eski CHP Ocak başkanı Mehmet Göçmen

Sayın Adnan Menderes Başvekil Ankara

Gaziantepin Yukarıbeylerbeyi halkından DP'nin memlekete ne kadar hizmet ettiğini görüyor ve taktir ediyoruz bunun için köyümüzden 30 kişi

¹⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 010-09-218-677-1-192.

¹⁹ BCA, 010-09-218-677-1-193.

Gaziantep'te Vatan Cephesi

halk partisinden ayrılarak DP saflarına katılmayı bir vatan borcu telakki ettiğimizi arz eder ellerinizden öperiz. 5/12/1958²⁰.

İmza mühür Hüseyin Yuvarlak, Cafar Ar, Durmuş Güzel,

Ahmet Uslu Ocak Başkanı Beylerbeyi Köyü

Sayın Başvekil Adnan Menderes Ankara

Tek parti sistemini ve şeflik prensipini kendilerine şiar edinmiş bulunan CHP ve hempaları memlekette yaratmak istedikleri güç birliği ismi altında birleştirerek memleketi idareleri altına almak amacını istihdaf ettiklerinden bu halin ileride kötülüğünü idrak etmiş olmamız hasabile aşağıda aile reislerinin isimleri münderiç 150 Hürriyet Partili Oğuzeli ilçesi ocak ve bucak teşkilatımızla DP'nin safına iltihak ettiğim arz eder cümlemiz ellerinizden öper Türkiye Cumhuriyetinin selameti bakımından sıhhat ve afiyette olmanızı Allahtan temenni ederiz. 1/12/1958²¹.

İmza Gaziantep Oğuzeli ilçesi Hürriyet Partisi idare heyetinden

Ali Bakır ve Bir Bucak Beş Ocak 20 aile reisi imzaları aslının aynıdır
şeklinde şerhlidir.

Sayın Adnan Menderes Başvekil Ankara

Kendilerini huriyet mücahidi ilan edip bizleri peşinden sürükleyen Hürriyet Partisi liderleri sandalye hırsı ile CHP altı okuna sığınmışlardır böylece eski istipdat ve şeflik sistemini ihya ederek vatandaşları istipdat altında inletmeleri mukadderdir buna boyun eymeyeceğimiz için Oğuzeli Hürriyet Partisi ilçe idare kurulu bağlı ocak bucak heyetlerimizle birlikte toptan DP şerefli saflarına katıldığımızı arz eder ellerinizden öperiz. 29/11/1958²².

İmza Üyeler Arif Gürler, Arif Özkan, Ali Başkır,

Abdullah Ateş, Mustafa Güdücü, Mustafa Karadeniz Başkan Mehmet Yıldırım

Aslında Hürriyet Partisi'ndeki istifaların CHP ile yakınlaşmadan kaynaklı olduğu ileri sürülebilir. Nitekim "*Hürriyet Partisi Amasya İl İdare Kurulu Başkanı D. P. ye girdi.*" Atılan Demokrat Ses gazetesi manşetinin detayına bakılacak olursa bu durum açık bir şekilde ortaya konmaktadır. Habere göre

²⁰ BCA, 010-09-218-677-1-194.

²¹ BCA, 010-09-218-677-1-195.

²² BCA, 010-09-218-677-1-197.

Hürriyet Partisi'nin C.H.P ile birleşmesine sıcak bakılmamıştır. Bu nedenle Amasya'daki İl İdare Kurulu Başkanı Macit Zeren ile birlikte yine aynı il teşkilatında bulunan Kazım Çevik CHP ile birleşilmesini ileri sürerek görevlerinden istifa etmişlerdir²³.

1958 yılında Gaziantep yerel basınına yansıyan haberlerde ise “Mualefet Partilerinden istifa edenler Vatan Cephesine Giriyor” başlığıyla konuya yakından ilgi gösterildiği görülmektedir. Haberin içinde ise CHP üyesi vatandaşlardan 14, Hürriyet Partisi'nden ise 7 kişinin istifa ederek Demokrat Parti saflarına katıldığı yazmaktadır. Bunun sebebi ise Demokrat Partinin yapmış olduğu faydalı icraatlar gösterilmedir. İlgili açıklamayı yapan ise Başvekil sıfatıyla Adnan Menderestir²⁴.

Fakat günlük siyasi gazete olan Işık Gazetesi'nin 19 Aralık 1958 tarihli manşetine göre “ *Gaziantep CHP İl Kongresi Yapıldı- Sayın İnönü'ye Gaziantep'liler Misli Görülmemiş Tezahürat Yaptı* ” diyerek aslında CHP'nin Gaziantep'te hala etkili olduğunu vurgulamıştır. Haberin detayında CHP Genel başkanı İsmet İnönü ve gelen heyetin konuşmalarına da yer verildiği görülmektedir²⁵.

1959 yılında Gaziantep'te Vatan Cephesi

1959 yılına gelindiğinde Gaziantep'te Vatan Cephesi'ne katılımların hızla arttığı görülmektedir. Bu bakımdan bu tarih Vatan Cephesi'nin konumunu oluşturmada önemli bir dönüm noktası olur. Hem merkezden hem de köy ve kasabalardan katılımların olduğu gözlemlenirken bu dönemde il merkezinden katılımların kırsala oranla oldukça fazla olması dikkat çekmektedir. Telgraflardan alınan bilgiler ışığında 1959 yılı itibariyle Gaziantep il merkezinden Vatan Cephesi'ne katılımlar şu şekildedir.

Yavuzlar mahallesinden Cuma Gidici ve 71 arkadaşı. 04/06/1959²⁶.

Alibaba mahallesinden CHP ocak başkanı Dede Aslan, Süleyman Tamer ve 71 arkadaşı. 04/06/1959²⁷.

²³ Demokrat Ses Gazetesi, 9 Aralık Salı, 1958

²⁴ Demokrat Ses Gazetesi, 18 Aralık Perşembe, 1958

²⁵ Işık Gazetesi, 19 Aralık Salı, 1958

²⁶ BCA, 010-09-218-677-1-154.

²⁷ BCA, 010-09-218-677-1-155.

Gaziantep'te Vatan Cephesi

Gaziantep İki Fabrikası'ndan Mustafa Yıkırık, Arif Taşkın ve Mehmet Erten ile birlikte 114 arkadaşı. 13/05/1959²⁸.

Yeşiloba ve Yaprak Mahallelerinden Abdullah Eksen, Mehmet Doğrar, Ali Kınacı, Mehmet Katmerci, Ahmet Sözmez, Osman Taş, Mehmet Cengiz, Cafer Filim. 11/05/1959²⁹.

Akyol mahallesinden Veli Sertkaya 5 kişilik aile efradıyla birlikte. 09/05/1959³⁰.

Aydınlar mahallesinden Rıza Tabur, Necip Çelik, Ali Keser, Mehmet Aklap, Halil Bozkurt, Hüseyin Akdemir, Hüseyin Kınacı, Hacı Özbay, Mehmet Özgen ve 249 arkadaşları ile birlikte. 02/05/1959³¹.

Karşıyaka semtinden Cuma Polat ve Mehmet Kantar ile birlikte 136 kişi. 30/04/1959³².

Sultanselim mahallesi Chp ocak başkanı Bozan Akkurt 40 kişi ile birlikte. 22/03/1959³³.

Şenyurt Mahallesi'nden Kemal Üçtaş, Halil Yenigöl, Mehmet Coşkun, Hurşit Kahraman, Mehmet Kaymaz 141 kişi ile birlikte. 21/04/1959³⁴.

Gaziantep CHP Boyacı Ocağı'ndan Ökkeş Keçecioğlu 28 arkadaşı ile birlikte. 17/04/1959³⁵.

Şenyurt Mahallesinden Hüseyin Dalyan, Yüksel Dalyan, Mehmet Güngör, Ayşe Güngör, Ömer Özdemir, Ayşe Özdemir, Cuma Bakırdöven, Ayşe Bakırdöven, Ahmet Kalkan, Elif Kalkan. 01/04/1959³⁶.

Yavuzlar Mahallesi'nden Cemil Kaplan, Halil Çelik ve Mustafa Gündüz 79 arkadaşı ile birlikte. 31/03/1959³⁷.

İbrahim Gökpınar, İbrahim İyison, Mehmet Gökpınar, Tacettin Karadağ, Hüseyin Karakuş, Mustafa Şahan 137 arkadaşı ile birlikte. 30/03/1959³⁸.

²⁸ BCA, 010-09-218-677-1-157.

²⁹ BCA, 010-09-218-677-1-158.

³⁰ BCA, 010-09-218-677-1-159.

³¹ BCA, 010-09-218-677-1-162.

³² BCA, 010-09-218-677-1-163.

³³ BCA, 010-09-218-677-1-164.

³⁴ BCA, 010-09-218-677-1-165.

³⁵ BCA, 010-09-218-677-1-166.

³⁶ BCA, 010-09-218-677-1-167.

³⁷ BCA, 010-09-218-677-1-168.

³⁸ BCA, 010-09-218-677-1-169.

Mehmet BİÇİCİ

Kanalıcı mahallesinden Ali Avşar,Yaprak Mahallesinden Nuri Arışar, Kozanlı Mahallesinden.225/03/1959³⁹.

Şenyurt mahallesinden Mehmet Kocaakça, M.Ali Yılmaz, Ahmet Koroğlu, Kalender Kahraman.12/03/1959⁴⁰.

Saçaklı mahallesinden Mustafa Çinpolat aile efradı ile birlikte. 09/03/1959⁴¹.

Gaziantep Çimento sanayi işçi baş mümessili Ahmet Şimşir 47 işçi arkadaşı ile birlikte.07/03/1959⁴².

Savcılı Mahallesinden Mustafa Tolu 302 arkadaşı ile birlikte.06/03/1959⁴³.

Saçaklı mahallesinden Osman Avcı aile efradı ile birlikte.06/03/1959⁴⁴.

Akyol Hürriyet Partisi ocak başkanı Mustafa Beyaz 12 arkadaşı ile birlikte.04/03/1959⁴⁵.

Sarıkaya mahallesi muhtarı Hüseyin Yavuz 146 seçmenle birlikte.03/03/1959⁴⁶.

Sultanselim mahallesi DP Ocak başkanı Bazan Akkurt mahallesinden 165 kişi ile birlikte.02/03/1959⁴⁷.

Yeşilova mahallesinden Memik Yeşilbağ Çinpolat aile efradı ile birlikte.25/02/1959⁴⁸.

Posta baş memuru Seyit Canözer ve Abdullah Gürer 76 arkadaş ve akrabası ile birlikte.04/02/1959⁴⁹.

Hoşgör mahallesinden Vahit Kıvrım ve Mehmet Suyçelik 48 arkadaşı ile birlikte.28/01/1959⁵⁰.

³⁹ BCA, 010-09-218-677-1-175.

⁴⁰ BCA, 010-09-218-677-1-176.

⁴¹ BCA, 010-09-218-677-1-177.

⁴² BCA, 010-09-218-677-1-178.

⁴³ BCA, 010-09-218-677-1-179.

⁴⁴ BCA, 010-09-218-677-1-180.

⁴⁵ BCA, 010-09-218-677-1-181.

⁴⁶ BCA, 010-09-218-677-1-183.

⁴⁷ BCA, 010-09-218-677-1-184.

⁴⁸ BCA, 010-09-218-677-1-185.

⁴⁹ BCA, 010-09-218-677-1-186.

⁵⁰ BCA, 010-09-218-677-1-187.

Gaziantep'te Vatan Cephesi

Yeşilova CHP ocak idare heyetinden Hasan Çakır 11 kişilik aile efradı ile birlikte 06/01/1959⁵¹.

1959 yılında Vatan Cephesi ocaklarının artmasıyla birlikte Gaziantep'te kırsaldan da katılımların olduğu görülmektedir. Demokrat Parti genel merkezine gönderilen telgraflara göre Gaziantep'e bağlı köy ve kazalardan Vatan Cephesine 1959 yılı itibarıyla katılımlar şu şekilde gerçekleşmiştir.

Yavuzeli kazası Binamlı Karakuyu köyünden Muhittin Koç, Ali Ceylan, Mehmet Payam ve 43 arkadaşı, Gerek köyünden muhtar Yusuf Yılmaz ve 60 arkadaşı. Kastel köyünden CHP Ali Koçlu ve 11 arkadaşı, CHP'sinden Ahmet Güç ve 10 arkadaşı, Miseyri köyünden CHP'sinden Mehmet Yılmaz, Hüseyin Fırat ve 31 arkadaşı ile HP başkanı Mehmet Göçmen ve 86 arkadaşı, Saraymağra köyünden CHP ocak başkanı ve idare heyeti ile 140 arkadaşı DP saflarına katıldıklarını beyan etmişlerdir⁵².

Hezek Karadinek köyünden Bekir Kartal ve 38 arkadaşı arkadaş CHP'den istifa ederek DP'ye geçmişlerdir.23/05/1959⁵³.

Demokrat Parti Oğuzeli ilçe başkanı Mehmet Yıldırım genel merkeze gönderdiği telgrafta Demokrat Parti safına geçenlerin sayısının 981 kişiye ulaştığını ve katılımların hergün devam ettiğini vurgulayarak bu kişilerin listesini göndermiştir.26/03/1959⁵⁴.

Yine Oğuzeli kazası Haral nahiyesi muhtarı İsmail Koç 135 arkadaşı ile birlikte CHP'den istifa ederek DP'ye geçtiklerini bildirmiştir.26/03/1959⁵⁵.

Öğümsöğüt köyü muhtarı Mısıtık Özcan 193 arkadaşı ile birlikte CHP'den istifa ederek DP'ye geçtiklerini beyan etmişlerdir.12/01/1959⁵⁶.

Telhöyük köyü Hürriyet Partisi eski ocak başkanı Mehmet Dağcı 86 arkadaşı ile birlikte DP saflarına geçtiklerini beyan etmiştir⁵⁷.

⁵¹ BCA, 010-09-218-677-1-189.

⁵² BCA, 010-09-218-677-1-152.

⁵³ BCA, 010-09-218-677-1-156.

⁵⁴ BCA, 010-09-218-677-1-171-173.

⁵⁵ BCA, 010-09-218-677-1-170.

⁵⁶ BCA, 010-09-218-677-1-188.

⁵⁷ BCA, 010-09-218-677-1-181.

Demokrat Parti 1959'un başlarında Gaziantep'te güçlü durmaya çalışmıştır. Ocak ayında Demokrat Parti Ünalı Ocağında görkemli bir kongre düzenlemiştir. Yeni Ülkü gazetesinin haberine göre kalabalık bir halk kitlesi tarafından tezahürat ve alkışlarla yapılan ilgili kongrede D.P idare heyeti tarafından seçimlerden sonra birçok başka parti üyesi kendi partilerinden istifa ederek kendi saflarına ricat ettiğini beyan etmişlerdir. Ayrıca özellikle Vatan Cephesi'ni kuran Başvekil ve D.P Genel Başkanı Adnan Menderes'in üstün çalışmalarına bunun da halk tarafından takdir gördüğüne de işaret edilmiştir⁵⁸.

Dönemin Demokrat Parti gerçeğini en yakından takip eden gazeteler arasında bulunan Cihan Gazetesi, yerel siyasi olayları etkileyici manşetlerle haberlerine yansıtmış, Demokrat Parti'nin yaşamış olduğu kan kaybını "*İslâhiye'de D.P çöküyor*" diyerek ifade etmiştir. Nisan 1959'daki bu manşetin içeriğinde ilçenin ileri gelenlerinden olan bir kısım Demokrat Parti üyelerinin istifa ederek Cumhuriyet Halk Partisine geçtiğini beyanında bulunulmuştur. Bu istifaların sebebi ise Demokrat Partinin gidişatını ve yürütmüş olduğu siyasi politikanın üyeleri tarafından beğenilmemesi olarak ifade edilmiştir⁵⁹.

1959 yılı Gaziantep'te Demokrat Parti için pek parlak bir tablo çizmemektedir. Öyle ki bu tarih Demokrat Parti'den istifaların arttığı dönem olarak görülmekteydi. Aynı tarihin Mayıs ayında günlük siyasi gazete olan Cihan Gazetesi manşetlerinde de yansımıştır. Manşette şöyle yazmaktadır; "*Demokrat Parti'den Çöküntüler*". Haberin detayında ise, Şehrimizin Saçaklı mahallesinden olup Demokrat Parti'den istifa ederek CHP'ye geçenlerin listesi ve bu kişilerin isimleri verilmiştir⁶⁰.

Ayrıca Kavşut köyü CHP ocak başkanı Sefer Gürler ve ocak idare heyetinden Hameş Demir 160 kişilik seçmenle birlikte CHP'den istifa ederek DP'ye intisap eylediklerini beyan etmişlerdir.27/05/1959⁶¹.

1960 yılında Gaziantep'te Vatan Cephesi

1960 yılına gelindiğinde başta CHP olmak üzere diğer partilerle gerek basın üzerinden⁶² gerekse de diğer platformlarda yaşanan problemler topluma da yansımış kutuplaşmalar giderek artmıştır. Vatan Cephesi'ne bağlı ocakların

⁵⁸ Yeni Ülkü Gazetesi, 24 Ocak, Cumartesi, 1959.

⁵⁹ Cihan Gazetesi, 16 Nisan, Perşembe, 1959.

⁶⁰ Cihan Gazetesi, 14 Mayıs, Salı, 1959.

⁶¹ BCA, 010-09-218-677-1-198.

⁶² BCA, 010-09-472-1363-7-1.

sayısının giderek artmaya başlamasıyla daha çok insana ulaşılmış ve cepheye katılımlar ciddi rakamlara ulaşmıştır.

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi mensubu bir grup vatandaş partilerini ve CHP'ni eleştirerek DP saflarına geçme lüzumunda bulundukları ifade etmişlerdir. 10/03/1960⁶³.

Gaziantep'ten Şükrü Polat, Osman Nacaroğlu ve Ali Pulat 40 arkadaşları ile birlikte CHP'den istifa ederek DP saflarına katıldıklarını beyan etmişlerdir. 14/02/1960⁶⁴.

Gaziantep marangozlar birliğinden 14 kişi birlikte CHP'den istifa ederek DP saflarına katıldıklarını beyan etmişlerdir. 05/01/1960⁶⁵.

SONUÇ

1946 seçimleri ile siyasi hayata giren ve Türkiye'de çok partili döneme geçişi sağlayan Demokrat Parti 1950 seçimleri ile halkın büyük desteğini arkasına alarak iktidar olmuştur. 1950-54 arasında birçok önemli işlere imza atan Demokrat Parti 1954 seçimlerinden de oy oranı düşmüş olsa bile zaferle ayrılmasını bilmiştir. Sonraki süreçte yaşanan siyasi ve ekonomik problemler sonucunda halkın desteğini kaybettiğini gören Demokrat Parti bir takım önlemler almak zorunluluğunda olduğunu görmüştür.

1957 seçimlerinde oy oranı oldukça düşen Demokrat Parti, özellikle muhalefet partilerinin de güç birliği kararı alması sonucu hem kendi taraftarlarını tutmak hem de bu birliğe katılımları engellemek için Vatan Cephesi adı altında bir yapılanmaya gitmiştir. Bu amaçla yurdun her tarafında teşkilatlanmaya gidilmiş ve Vatan Cephesi Ocakları açılmıştır. Demokrat Parti basın kuruluşlarının desteğini de arkasına almış radyolarda uzun uzun Vatan Cephesi'ne katılım telgrafları okunmuştur.

Gaziantep'te Vatan Cephesi'ne katılım ilk dönemlerde istenilen düzeyde olmamıştır. Katılımlar özellikle merkezde az sayıda olmuş daha çok kırsal kesim ile sınırlı kalmıştır. Bunda Gaziantep'in büyük ailelerinin başlangıçta Vatan Cephesi'ne destek vermemelerinin etkili olduğu söylenebilir. Fakat sonraki dönemlerde özellikle yaşanan parti ittifaklarına tepki olarak Vatan Cephesi'ne katılımların Gaziantep'te de ciddi sayıda olduğu görülmüştür.

⁶³ BCA, 010-09-218-677-1-148.

⁶⁴ BCA, 010-09-218-677-1-150.

⁶⁵ BCA, 010-09-218-677-1-151.

1959 yılında özellikle Vatan Cephesi'ne bağlı ocakların sayısının artmasıyla birlikte katılımların sayısının hızla arttığı, bu dönemde özellikle şehir merkezinden katılımların yoğun olduğu anlaşılmıştır.

1960 yılında kutuplaşmaların artmasıyla birlikte taraflar daha çok taraftar toplamak amacıyla teşkilatlanmalarını hızlandırmış ve ülkenin her yanında olduğu gibi Gaziantep'te de Vatan Cephesi'ne katılımlar devam etmiş ve bu süreç 27 Mayıs'a kadar devam etmiştir.

Vatan Cephesi tüm yurttaki olduğu gibi Gaziantep'te de geniş bir katılımcı sayısına ulaşmış ve Demokrat Parti ile diğer partiler arasındaki dolayısıyla toplumdaki kutuplaşmaların adeta simgesi haline gelmiş bir siyasi örgütlenme olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır.

1960 tarihine kadar D.P çatısı altında faaliyetine devam eden Vatan Cephesi hukuki anlaşmazlıklar ve Vatan Cephesine artan tepkiler neticesinde kapatılmıştır. Bunun akisleri Gaziantep'te de görülmüş 2 Haziran tarihli Cihan Gazetesi'nin haberine göre "Demokrat Parti Vatan Ocakları Kapatıldı" detayda ise "Şehrimizde son zamanlarda açılan ve kanuni meşriyeti olmayan Vatan Ocakları kapatılarak bütün tabelaları söküldü" denilerek Gaziantep'te Vatan Cephesi'nin son bulduğu ifade edilmiştir⁶⁶.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-192.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-193.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-194.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-195.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-197.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-154.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-155.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-157.

⁶⁶ Cihan Gazetesi, 2 Haziran Perşembe, 1960.

Gaziantep'te Vatan Cephesi

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-158.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-159.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-162.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-163.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-164.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-165.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-166.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-167.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-168.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-169.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-175.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-176.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-177.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-178.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-179.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-180.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-181.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-183.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-184.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-185.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-186.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-187.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-189.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-152.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-156.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-171-173.
Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-170.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-188.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-181.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-198.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-148.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-150.

Fon Kodu: 010-09 Yer No:218-677-1-151.

Fon Kodu:010-09 Yer No:472-1363-7-1.

Basılı Materyaller

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011,Haziran 2012,Yayın No:3685.

Araştırma ve İncelemeler

Arslan, Z. (2013). Trabzon’da vatan cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960), *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 36.

Burçak, R. S. (1979). *Türkiye’de Demokrasi’ye Geçiş (1945-1950)*. Olga matbaası.

Çavdar, T. (2000). *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi*. 2. basım, İmge kitabevi.

Gaytancıoğlu, S. (2011). Demokrat parti iktidarı ve Vatan cephesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü.

Karpat, K. H. (2007). *Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi 1876-1980* (Çev. E. Soğancılar). İmge kitabevi.

Komsuoğlu, A. (2002). Demokrat parti ve vatan cephesi. *Maltepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 2.

Tunç, B. (2015). Kocaeli’nde vatan cephesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2).

Tunçay, M. (1979). *Siyasi Tarih (1950-1960), Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980*, Yay. Yön. Sina Akşın, Cem yayınları.

Uyar, H. (2001). *Vatan Cephesi*. Büke yayınları.

Gaziantep'te Vatan Cephesi

Yıldırım, S. (2008). Vatan Cephesi: Demokrat Parti'nin Politik Meşruiyet Krizi ve Toplumsal Muhalefeti Kontrol Altına Alma Çabası. *Türkiye'de Siyasal Muhalefet*, Der: Ayşegül Komsuoğlu, Bengi yayınları.

Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. 7. Basım, İletişim yayınları.

Elektronik Ortam

https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonucdari/secim3_tr.pdf.

Gazeteler

Yeni Ülkü Gazetesi, 1958-1960, Gaziantep

Cihan Gazetesi, 1958-1960, Gaziantep

Işık Gazetesi, 1958-1960, Gaziantep

Demokrat Ses Gazetesi, 1958-1960, Gaziantep